

Tieslietu padomes darbības stratēģija 2021.–2025. gadam

Ievads

Tieslietu padomes virsmērķis ir nodrošināt līdzvērtīgu tiesu sistēmas pārstāvēšanu valsts varas atzaru dialogā, lai nodrošinātu tiesu varas neatkarību, kvalitāti, attīstību un atbildību.

Situācijas raksturojums

Likuma „Par tiesu varu” 89.¹ pants noteic, ka Tieslietu padome piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā.

Tieslietu padome savas darbības pirmajos desmit gados ir pierādījusi savu potenciālu Latvijas tiesu varas neatkarības stiprināšanā. Iepriekšējā perioda stratēģijas (2017 – 2019) realizācijas gaitā ir panākts progress tiesu sistēmas neatkarības nodrošināšanā, it sevišķi Tieslietu padomei pārņemot savā pārziņā tiesnešu karjeras virzības jautājumus, kā arī piedaloties tiesu sistēmas reformās.

Savukārt, analizējot nākamajā periodā panākamo tiesu sistēmas nostiprināšanai, jāakcentē vairākas jomas, kas izriet no Latvijas tiesu sistēmas pašreizējā stāvokļa, kā arī Eiropas Savienības un starptautisko institūciju vērtējuma par situāciju tiesu sistēmā.

Tiesnešu apmācības jautājumi ir cieši saistīti ar tiesu sistēmas neatkarību. Arī Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes ieskatā to uzraudzību vajadzētu uzticēt Tieslietu padomei.

Tiesnešu pašpārvaldes institūciju darbības nostiprināšana un aktivizēšana ir būtiska tiesu sistēmas pašorganizācijas spēju stiprināšana. Spēcīga tiesnešu pašpārvalde nodrošina caurredzamību un sistēmisku atbildību sabiedrības priekšā, kas savukārt vairo uzticību un pieļauj neatkarības paplašināšanu.

Tiesu sistēmas fiskālās neatkarības nostiprināšana. Šobrīd likuma „Par tiesu varu” 50.² pants piešķir Tieslietu padomei konsultatīvas pilnvaras attiecībā uz tiesu sistēmas finansēšanu, bet budžeta pieprasījumu iesniegšana Finanšu ministrijai netiek apturēta arī tad, ja tie atšķiras no Tieslietu padomes viedokļiem. Tāpat CCJE Atzinumā Nr. 2 (2001) „Par tiesu finansēšanu un pārvaldību” konstatēts, ka ir svarīgi, lai tiesu budžeta pieņemšanas kārtība ietvertu procedūru, kurā ņemti vērā tiesu viedokļi. Konsultāciju

mehānisms budžeta pieņemšanas procesā gan Ministru kabinetā, gan Saeimā ir formāls un nedod iespēju Tieslietu padomes efektīvai iesaistei budžeta veidošanā, kas padara tiesu varu fiskāli atkarīgu no izpildvaras.

Tiesneša amatam atbilstošs un tiesu darbiniekiem konkurētspējīgs atalgojums ir priekšnosacījums līdzsvarotai visu Latvijas Republikas valsts varas atzaru attīstībai, tādējādi veicinot un stiprinot tiesiskuma nostiprināšanu Latvijas Republikā. Tieslietu padomei jāturpina sekot līdzi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma pieņemšanai un izpildei, lai pārliecinātos, vai praksē tiek realizēts Satversmes tiesas lemtais par tādas tiesnešu atlīdzības sistēmas izveidošanu, kas nodrošinātu tiesnešu atlīdzības faktiskās vērtības atbilstību tiesnešu finansiālās drošības prasībām un ietvertu tās saglabāšanas mehānismu. Tāpat aktīvi jāiesaistās tiesu darbinieku atalgojuma konkurētspējas panākšanā, ņemot vērā to, ka tiesu sistēmas efektīva funkcionēšana nav iespējama bez kvalitatīva un noturīga personāla.

Attiecībā uz Tieslietu padomes un tās darba organizāciju jāatzīmē, ka ir nepieciešams nostiprināt tās pilnvaras, sastāvu un pārvaldību, lai padome spētu būtiski ietekmēt tiesu sistēmas attīstību un kļūt par izšķirošu dalībnieku tiesu varas politikas un stratēģijas attīstībā. Tieslietu padomes sastāvs pilnībā neatbilst Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijām, kas nosaka, ka, pārstāvējot visus tiesu varas līmeņus un, ievērojot plurālismu tiesu sistēmā, ne mazāk kā pusei [tieslietu] padomes locekļu jābūt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu kolēģi. Saskaņā ar pašreizējo sistēmu Latvijā mazāk nekā pusi Tieslietu padomes locekļu ir ievēlējuši kolēģi. Tieslietu padomes *ex officio* dalībnieku skaits ir visai neparasts, tāpat kā fakts, ka šie dalībnieki veido padomes vairākumu.

Eiropas Savienības līmenī konstatēts, ka Latvijas Tieslietu padomē ir viens no vissliktākajiem nodrošinājumiem Eiropas Savienībā. Turklāt Tiesu administrācija, kuras izveides sākotnējā ideja bija nodrošināt Tieslietu padomes darbu ar izpildinstitūcijas atbalstu, joprojām atrodas Tieslietu ministrijas padotībā un kontrolē. Risinot jautājumu par pilnvērtīgas Tieslietu padomes izpildinstitūcijas izveidošanu, būtu jāizbeidz arī tās institucionālā atkarība no Augstākās tiesas. Jāuzsver, ka daudzu šajā stratēģijā definēto mērķu sasniegšana nav iespējama bez sākotnēja progresā Tieslietu padomes institucionālā stiprināšanā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, turpmākajam piecu gadu darba periodam Tieslietu padome apstiprina šādu stratēģiju 2021.-2025. gadam.

Virsmērķa sasniegšanai Tieslietu padome nosaka šādus mērķus, darbības virzienus un uzdevumus.

1. Tiesu varas neatkarības stiprināšana

Mērķis: veicināta tiesu varas neatkarība no izpildvaras un attīstītas neatkarības garantijas. Šā mērķa īstenošanai tiek noteikti šādi galvenie uzdevumi:

- 1.1. panākt tiesu kā konstitucionāla orgāna fiskālo neatkarību, kāda tā jau šobrīd pastāv citiem konstitucionālajiem orgāniem;
- 1.2. pārņemt tiesnešu apmācības jautājumu pārziņu no izpildvaras;
- 1.3. stiprināt tiesnešu pašpārvaldes institūcijas un to sadarbību ar Tieslietu padomi;
- 1.4. veicināt tiesnešu neatkarības pašnovērtējuma paaugstināšanos;
- 1.5. strādāt pie tiesu varai piederošo personu profesionālo standartu noteikšanas un attīstīšanas;
- 1.6. turpināt piedalīties tiesnešu un tiesu darbinieku konkurētspējīgas atlīdzības modeļa izstrādē;
- 1.7. aktīvi piedalīties tiesu politikas veidošanā un normatīvā regulējuma pilnveidošanā jautājumos, kas tieši ietekmē tiesu sistēmas funkcionēšanu.

2. Tieslietu padomes darbības funkcionalitātes un lomas stiprināšana

Mērķis: Tieslietu padome ir respektēts tiesu sistēmas interešu pārstāvis, tajā skaitā politikas plānošanas procesā. Šā mērķa īstenošanai tiek noteikti šādi galvenie uzdevumi:

- 2.1. uzsākt diskusiju par Tieslietu padomes statusu un funkcijām, it īpaši par nepieciešamību paredzēt Tieslietu padomei likumdošanas iniciatīvu un nostiprināt to Satversmē kā konstitucionālu orgānu;
- 2.2. izstrādāt un ieviest mehānismus Tieslietu padomes pieņemto lēmumu virzības uzraudzībai;
- 2.3. veikt tiesu organizatoriskās vadības funkciju auditu un pārņemt nepieciešamās funkcijas no izpildvaras, atbilstoši attīstot Tieslietu padomes administratīvo kapacitāti;
- 2.4. izskatīt un analizēt Tieslietu padomes sastāva izmaiņu nepieciešamību un iniciēt šādu izmaiņu veikšanu, ja nepieciešams;
- 2.5. izvērtēt nepieciešamību koriģēt Tieslietu padomes locekļu balsstiesību regulējumu, lai lēmumu pieņemšana par tiesnešu karjeras virzību būtu tikai tiesnešu pārziņā;
- 2.6. izvērtēt risinājumus, lai veicinātu tiesnešu pilnvērtīgu iesaisti Tieslietu padomes un pašpārvaldes institūciju darbā;
- 2.7. attīstīt Tieslietu padomes starptautisko sadarbību, aktīvi darbojoties Eiropas Tieslietu padomju asociācijā un regulāri izvērtējot Eiropas Savienības valstu

pieredzi tiesu sistēmu darbības efektīvizēšanā, kā arī sekmēt sadarbību un pieredzes apmaiņu ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu Tieslietu padomēm.

3. Efektīva un kvalitatīva tiesu vara

Mērķis: Efektīva, ērta, savlaicīga, sabiedrībai saprotama un pieejama tiesu sistēma. Šā mērķa īstenošanai Tieslietu padome prioritāri pievērsīsies šādiem uzdevumiem:

- 3.1. apzināt spriedumu kvalitātes nodrošināšanai un pastāvīgai uzlabošanai būtiskos faktorus un sniegt redzējumu par problēmsituāciju risinājumu;
- 3.2. pastāvīgi uzraudzīt un izvērtēt lietu izskatīšanas termiņus un tiesu sistēmas resursu pietiekamību saprātīgu tiesvedības termiņu nodrošināšanai;
- 3.3. vērtēt tiesu sistēmas darba efektivitāti un piekļuves tiesām garantiju ievērošanu, it īpaši pievērsoties tiesu teritoriālās reformas rezultātiem un tās ietekmei uz tiesu sistēmas darbību, kā arī tālāku soļu nepieciešamībai;
- 3.4. rosināt diskusiju par tiesnešu kārtējās novērtēšanas procesa pilnveidošanu, nodrošināt vispusīgāku un objektīvāku vērtēšanu;
- 3.5. veicināt tiesu sistēmas darbu atvieglojošus digitalizācijas procesus;
- 3.6. attīstīt tiesnešu specializācijas standartus;
- 3.7. proaktīvi veicināt problēmu apzināšanu tiesu sistēmā;
- 3.8. nodrošināt saikni ar tiesu priekšsēdētājiem;
- 3.9. veicināt vienotas tiesu darbinieku vērtēšanas metodikas un tai piesaistītas vienotas atlīdzības sistēmas izveidošanu.

4. Sabiedrības uzticības tiesu varai veicināšana

Mērķis: nodrošināta sabiedrības izpratne par tiesu varu un palielināta sabiedrības uzticība tai. Šā mērķa īstenošanai tiek noteikti šādi galvenie uzdevumi:

- 4.1. veidot dialogu starp tiesām un sabiedrību, skaidrojot tiesu varas aktualitātes Eiropas tiesiskajā telpā;
- 4.2. veicināt tiesu sistēmas komunikācijas stratēģijas uzdevumu izpildi un vienoto komunikācijas principu ievērošanu tiesu varas institūcijās;
- 4.3. attīstīt tiesu varas pārstāvju prasmes sniegt saprotamu, konkrētu un savlaicīgu informāciju par tiesu varas aktualitātēm;
- 4.4. izglītēt sabiedrību, sniegt informāciju par norisēm tiesu sistēmā;
- 4.5. periodiski veikt izvērtējumu par sabiedrības uzticību tiesu varai un attieksmi pret tiesu sistēmu un tiesu darbu;
- 4.6. pastāvīgi uzturēt dialogu ar konstitucionālajiem orgāniem un informēt sabiedrību par tā gaitu.